

*Гавловська А. О.,
старший викладач кафедри
галузевого права юридичного факультету
Херсонського державного університету*

ЕТАПИ ТА ЕЛЕМЕНТИ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ: ТЕОРЕТИЧНО-ПРИКЛАДНИЙ ВИМІР

Анотація. Стаття присвячена теоретично-прикладному аналізу етапів молодіжної політики та її структурних елементів, які в дослідженні знайшли своє відображення з точки зору теоретичного визначення категоріального апарату та прикладного вираження в умовах сучасних суспільних та державно-політичних процесів в Україні.

Ключові слова: молодіжна політика, етапи молодіжної політики, аспекти молодіжної політики.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку української державності та її євроінтеграційних процесів особливої уваги законодавців, державних службовців, науковців та практиків потребує також і молодіжна політика. Отже, у межах загального дослідження питання молодіжної політики в Україні, зокрема, під час визначення правової концепції формування та реалізації державних комплексних та адресних молодіжних програм, на нашу думку, слід враховувати особливості формування та реалізації етапів та функціонування елементів молодіжної політики через призму її теоретично-прикладного виміру.

Окремим питанням вивчення елементів та етапів політики в цілому приділили свою увагу такі науковці, як О.Л. Іванова, М.Ф. Юрій, М.І. Горлач, В.Г. Кремень, а їх особливостям у молодіжній політиці – М.А. Найдич, Н.Б. Метолькіна, Т.О. Черкашина та інші.

Метою статті є теоретично-прикладний аналіз етапів молодіжної політики та її структурних елементів. Методологією дослідження є принципи, методи та засоби, які забезпечують достовірність знання та вирішення поставлених перед дослідником завдань і цілей. Автор виходить із комплексного розуміння основних методів дослідження й застосовує, по-перше, загальнонаукові (системний, структурно-функціональний, формально-логічний), а також методи багатofакторності, моделювання; по-друге, низку загальнофілософських методів (зокрема, діалектичний, матеріалістичний та ідеалістичний, принцип історизму); по-третє, спеціальні (формально-юридичний, правового моделювання, політологічний та інші).

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, аналіз етапів та елементів молодіжної політики слід здійснювати з огляду на визначення поняття «молодіжна політика». Акумулюючи концептуальні підходи до розуміння поняття «молодіжна політика», слід відзначити, що дослідженню питання державної молодіжної політики в сучасному українському суспільстві приділяють увагу не тільки законодавці, але й громадські діячі, історики, філософи, політологи, педагоги, соціологи, економісти, психологи та правознавці. У коло їх наукових інтересів входять різні аспекти державної молодіжної політики, політична та соціальна активність молоді, її соціальне «самопочуття» та соціальний образ, проблеми особистісного росту та розвитку потенціалу, адаптація молоді до умов проживання в українському суспільстві, розвиток відповідних молодіжних та пов'язаних із молоддю інститутів громадянського суспільства.

Аналіз наукових джерел дає змогу відмітити спадковість різних поколінь дослідників молодіжної політики, міждисциплінарні зв'язки в дослідженнях, пошук нових шляхів вирішення проблем теорії та практики поняття «молодіжна політика», вироблення конкретних рекомендацій щодо формування та реалізації окремих аспектів молодіжної політики [1, с. 68].

Не зупиняючись більш детально на аналізі наукових підходів до визначення поняття «молодіжна політика», візьмемо за відправну точку нашого дослідження таке визначення цього поняття в межах соціологічного підходу: державна соціальна молодіжна політика – це напрям дій держави, щодо регулювання соціальних явищ серед молоді з метою управління соціальними взаємовідносинами та розподілом соціальних ресурсів у цій сфері, а також система спеціальних програм або заходів для забезпечення добробуту, підвищення рівня та якості життя молоді. Вважаємо, що таке визначення молодіжної політики також охоплює діяльність і недержавних інституцій: суб'єктів молодіжної політики, які все таки діють у межах правового поля держави, що у свою чергу ґрунтується на соціальних нормах суспільства.

Як будь-який вид соціальної політики державна молодіжна політика має свої етапи. О.Л. Іванова зазначає, що «процес вироблення політики (*взагалі* – А. Г.) складається з п'яти взаємопов'язаних етапів, які можуть бути значно відірвані один від одного в часі, а саме: 1) етап визначення проблеми (проблема формується, визначається її суть, нагальність, і проблема приймається як така, що не може бути розв'язана за наявних умов); 2) етап намірів (з'ясовується різні ідеї стосовно вирішення проблеми, визначаються альтернативні пропозиції); 3) етап рішення (вибір та схвалення однієї із запропонованих пропозицій повноважним органом); 4) етап планування та впровадження (визначається механізм виконання прийнятого варіанту); 5) етап оцінювання реалізації політики (контроль за фактичним ходом дій, поточна оцінка результатів впливу, визначення необхідних змін)» [2].

На нашу думку, у продовження до зазначеного наступними етапами державної молодіжної політики є такі: 6) етап внесення змін на основі визначених на етапі оцінювання реалізації політики недоліків реалізації молодіжної політики; 7) етап оцінки остаточних результатів визначеного напрямку молодіжної політики; 8) етап визначення нових напрямів розвитку молодіжної політики на основі раніше досягнутих результатів.

Отже, враховуючи зазначене, ми можемо визначити таку класифікацію та схему взаємовпливу етапів молодіжної політики.

У межах виконання завдань нашого дослідження цікавим є аналіз основних етапів здійснення молодіжної політики в Україні. Серед таких етапів можна виділити:

– етап представлення політичних інтересів груп інститутам, що приймають управлінські рішення (наприклад, створення дорадчих комітетів із молодіжної політики, молодіжних політичних партій та організацій, участь молоді у відповідних

виборчих процесах, проведення мітингів та інше). М.Ф. Юрій зазначає, що «криза партійних інститутів виражає намір до встановлення безпосередніх зв'язків з інститутами державної влади» [11, с. 73]. Яскравим прикладом цього положення в Україні є події, пов'язані з Революцією гідності (21 листопада 2013 – лютий 2014 року), де ініціаторами протестів проти зриву підписання керівництвом країни Асоціації з ЄС стали у своїй більшості молоді люди;

– етап прийняття рішень і формулювання політичної волі, політичного контексту проблем, збір інформації, розгляд різних можливих альтернатив [11]. Прийняття рішення в державній політиці – це результат діяльності політичних суб'єктів, який спрямовано на вирішення проблем загальнодержавного рівня [28, с. 297]. Прикладом інтерактивного впливу молоді на процес прийняття рішень у сфері молодіжної політики є діяльність Молодіжної громадської колегії при Голові Верховної Ради України. Так, п. 2 Положення про Молодіжну громадську колегію при Голові Верховної Ради України визначає: «Основними завданнями Колегії є: аналіз державної молодіжної політики; внесення пропозицій Голові Верховної Ради України щодо розробки та розгляду проектів законів України, програм із питань реалізації державної молодіжної політики в Україні, взаємодії молодіжних громадських організацій з органами державної влади та органами місцевого самоврядування; обговорення та аналітична оцінка проблемних питань соціального становлення і розвитку молоді в Україні; узагальнення досвіду з питань реалізації державної молодіжної політики, розвитку місцевих молодіжних ініціатив» [29];

– етап реалізації політичної волі – реалізація політичних рішень, програм, законів і нормативних актів, що відбивають динаміку політичного життя, розвиток реально існуючих політичних явищ і подій суспільства [34], а також реалізація політичної влади державних органів та органів місцевого самоврядування шляхом «нав'язування» власної волі іншим суб'єктам молодіжної політики. Слід зазначити, що, незважаючи на значні здобутки української молодіжної політики на сучасному етапі, існує низка проблем, які суттєво впливають на рівень ефективності реалізації політичної волі, а саме: а) неефективне та нецільове використання бюджетних коштів, а також їх неефективний розподіл між різними молодіжними програмами; б) недолі-

ки правового регулювання етапу реалізації політичної волі; в) відсутність інтегративної (об'єднувальної) стратегії розвитку державної молодіжної політики; г) високий рівень централізації повноважень у сфері молодіжної політики без належного бюджетного забезпечення; г) відсутність достатньої наукової обґрунтованості реалізації політичної волі у сфері державної молодіжної політики тощо [30].

У теорії держави та права до елементів політики відносять політичні норми та принципи; суб'єкти та об'єкти політичної системи, політичні відносини (політичні функції, політичних процес та режим), політичну культуру (політична свідомість, ідеологія, психіка), політичну діяльність [3].

Поєднання елементів політики складають систему її основних аспектів: 1) інституціональний (організації, установи); 2) регулятивний (норми та принципи); 3) функціональний (політичні функції, політичний процес та режим); 4) ідеологічний (політичні погляди, політична свідомість та культура); 5) комунікативний (зв'язки, що об'єднують зазначені компоненти політичної системи) [3].

На основі аналізу елементів політики як соціально-державного явища можна виділити такі елементи молодіжної політики:

1. Інституціональний аспект молодіжної політики – це система суб'єктів молодіжної політичної системи в їх взаємодії:

а) *держава* як суб'єкт молодіжної політики реалізує свої функції через систему відповідних державних інституцій (наприклад, Міністерство молоді та спорту України, Управління освіти та науки й Департамент соціального захисту населення Херсонської державної обласної адміністрації та інші);

б) *громада* як суб'єкт молодіжної політики реалізує свої функції через систему відповідних самоврядних інституцій (наприклад, молодіжна колегія при виконавчому комітеті міської ради м. Вознесенськ Миколаївської області, Управління молоді та спорту Херсонської міської ради, Херсонський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та інші);

в) *політичні організації* – сукупність державних і недержавних інститутів, що виражають інтереси молодої особи, молодіжних груп та пріоритетні напрями розвитку суспільства шляхом підтримки «молодої» його частини (наприклад, Молодіжна партія України, Молодіжні організації політичної спрямованості – ВМГО «Спілка Української Молоді в Україні»);

г) *громадські об'єднання* як суб'єкт молодіжної політики. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-VI громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів [4]. Пункт 2 ст. 1 зазначеного закону визначає, що громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка [4]. У свою чергу, відповідно до положень цієї статті громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи, а громадська спілка – це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи [4]. Прикладом молодіжних громадських організацій різних рівнів може бути Всеукраїнська молодіжна організація «Серце до серця», Житомирська обласна молодіжна громадська організація «Паритет», Молодіжна Громадська Організація «Вектор» та інші, а молодіжних громадських спілок – Молодіжна медіа спілка, ГО «Спілка Молодіжного Самоврядування (СМС)», Спілка молодіжних організацій Вінниччини та інші;

г) «політична людина» як суб'єкт молодіжної політики – це особа (індивід), яка є громадянином певної держави та бере активну участь у житті суспільства у сфері молодіжної політики (наприклад, «молодий» депутат Верховної Ради України VIII скликання В.З. Парасюк – 27 років).

Окремо слід виділити таку складову політики, як об'єкти (суспільні явища, на які направлена діяльність суб'єктів політики). На думку М.В. Гуцалової, М.А. Найдич, Н.Б. Метьолкіної та інших, об'єктом молодіжної політики виступає молодь. Так, М.А. Найдич зазначає, що «об'єктами молодіжної політики є населення віком приблизно від 14 до 30 років; молодіжні та дитячі об'єднання» [5, с. 31]. Н.Б. Метьолкіна вважає, що «об'єктом державного управління (у сфері молодіжної політики – А. Г.) є молоді громадяни віком від 14 до 35 років, їх об'єднання, а також процеси в молодіжному середовищі, відносини у сфері суспільного життя, пов'язані з молоддю, на які спрямовано направляючі, організуючі та контролюючі дії відповідних суб'єктів» [6, с. 2].

У сфері молодіжної політики статус молоді як об'єкта-суб'єкта закріплено в Стратегії розвитку державної молодіжної політики до 2020 року, де «молодь визнається не тільки об'єктом, але й активним суб'єктом державної молодіжної політики, який пропонує власні шляхи розв'язання молодіжних проблем і може дієво впливати на ключових суб'єктів політики в центрі та на місцях» [7].

Слід зазначити, що ми не погоджуємося з думкою зазначених науковців та відповідних законодавців, адже молодь у молодіжній політиці повинна мати статус «суб'єкта – активного учасника відносин у сфері молодіжної політики». Така наша позиція ґрунтується на визначенні об'єкта як філософської та правової категорії.

Зокрема, об'єкт із латинського «objectum» перекладається як предмет. Відповідно до положень філософської науки об'єкт – це конкретна річ, явище або процес, на які спрямована пізнавальна активність суб'єкта [8, с. 14]; те, на що спрямована пізнавальна й перетворювальна діяльність людини (суб'єкта) [9, с. 46]; те, що протистоїть суб'єкту в його предметно-практичній та пізнавальній діяльності. Об'єкт не просто ідентичний об'єктивній реальності, а й виступає її частиною, яка знаходиться у взаємодії із суб'єктом [10].

З точки зору права об'єкт правовідносин – це матеріальні й нематеріальні блага, з приводу яких суб'єкти правовідносин вступають між собою в певні правові відносини.

Отже, враховуючи зазначене, ми вважаємо, що об'єктом молодіжної політики виступають суспільні відносини, процеси та явища, які пов'язані з життєзабезпеченням, розвитком, соціальним, професійним, економічним та політичним становленням молоді, а молодь повинна набути статус «суб'єкта молодіжної політики».

М.Ф. Юрій виділяє три рівні суб'єктів політики: соціальний рівень (індивіди, еліти, класи, етноси, нації, мафія, корпоративні групи); інституціональний рівень (органи державної влади, партії, суспільні організації); суперінституціональний рівень (міждержавні організації ЮНЕСКО, ООН); функціональний рівень (опозиція, бюрократія) [11].

Слід зазначити, що форсування політичних відносин між суб'єктами молодіжної політики повинно здійснюватися на основі когнітивного аспекту. Тобто форми взаємозв'язку суб'єктів молодіжної політики повинні ґрунтуватися на взаємній згоді суб'єктів молодіжної політики, партнерстві, дискусії, вирішенні конструктивних конфліктів.

2. Регулятивний аспект молодіжної політики розкривається через відповідні політичні норми та принципи:

а) *правові норми* – правила регулювання відносин у сфері молодіжної політики, які закріплено в нормативно-правових актах (наприклад, відповідні норми Конституції України, Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 р. № 2998-ХІІ; Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» від 15 грудня 1992 р. № 2859-ХІІ) [12; 13; 14];

б) *корпоративні норми* – правила поведінки, які закріплені в статутах молодіжних громадських організацій, політичних партій та організацій, що опікуються питаннями молоді (наприклад, Статут молодіжної громадської організації «Всі рівні» (м. Хмельницький) [15], Положення «Про Молодіжне Крило Політичної партії «УДАР (Український Демократичний Альянс за Реформи) Віталія Кличка» [16];

в) *політичні традиції та звичаї* – це правила поведінки у сфері політики, які мають характер наступності, повторюваності, відносної стійкості та емоційності, тісний зв'язок із «життям» держави (наприклад, суттєвий опосередкований вплив на становлення та розвиток державної молодіжної політики України мають такі політичні традиції та звичаї: демократичні звичаї, розвиток національної ідеї та української політичної думки, принцип поділу влади, традиції українського конституціоналізму та унітарної держави тощо);

г) *політичні принципи* – соціально-політичні та організаційні політичні принципи (наприклад, суттєвий опосередкований вплив на становлення та розвиток державної молодіжної політики України мають такі політичні принципи: широка участь громадян у управлінні справами держави й суспільства; централізм в управлінні; рівноправність націй; дотримання законності; позапартійність [17]);

д) *моральні норми політичного життя* – це вимоги суспільства, що регулюють поведінку політиків через систему загальних моральних приписів та заборон. Слід зазначити, що наразі в українській політиці загалом та молодіжній політиці зокрема переважає утилітаристська концепція моралі (основоположник І. Бентам вважав, що «оцінювання речей, предметів, процесів та явищ слід здійснювати з точки зору їх корисності та можливості використання для досягнення власних цілей і певних задоволення потреб» [18]), яка в умовах євроінтеграційних процесів в Україні потребує неодмінного та повного подолання.

3. Функціональний аспект молодіжної політики слід розглядати через аналіз політичних функцій, особливостей політичного процесу та режиму в цій сфері:

а) *політичні функції* – це напрями впливу політики на суспільні відносини. У політології виділяють такі функції політики: вираження та задоволення соціальних інтересів, інтеграція суспільства на основі узгодження соціальних інтересів, раціоналізація соціальних суперечностей і конфліктів, соціалізація особи, забезпечення наступництва та інноваційності суспільного розвитку [19].

Інтерпретація зазначених функцій із точки зору молодіжної політики дає змогу визначити такі особливості їх реалізації в цій сфері суспільно-політичних відносин:

– вираження й задоволення соціальних інтересів не тільки молоді, але й інших соціальних верств, які пов'язують із молоддю реалізацію власних інтересів та потреб (наприклад, молодіжна політика у сфері забезпечення житлом молоді, яка здійснюється на основі Положення «Про Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2000 р. № 1604., дає змогу задовольнити потребу в житлі молодим сім'ям, неповним сім'ям та самотнім молодим людям до досягнення ними 35 років включно [20]. Таким чином, задоволь-

няються інтереси близьких родичів молодих людей, які прагнуть житлової влаштованості власних дітей);

– інтеграція суспільства на основі узгодження соціальних інтересів молодих осіб та інших суб'єктів суспільних відносин (наприклад, п. 10 ст. 1 Закону України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 р. № 5067-VI містить таке положення: «молодий працівник – громадянин України віком до 35 років, випускник професійно-технічного або вищого навчального закладу, який у шестимісячний строк після закінчення навчання працевлаштувався самостійно або за направленням навчального закладу чи територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, та продовжує працювати протягом трьох років за кваліфікацією, яку він набув під час навчання, у тому числі незалежно від місця першого працевлаштування» [21]. Як бачимо, така норма узгоджує соціальні інтереси молодого працівника, навчального закладу та територіального органу центрального органу виконавчої влади. Зокрема, Департамент соціального захисту населення Херсонської обласної державної адміністрації у своїй діяльності повинен сприяти «реалізації державної політики зайнятості на території області, повній, продуктивній, вільно обраній зайнятості, зниженню рівня безробіття» [22]);

– соціалізація молодої особи (наприклад, Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009–2015 роки має на меті «створення системи правових та соціально-економічних умов для ефективної соціалізації та самореалізації молоді, забезпечення всебічної підтримки та розвитку її громадської активності, реалізації інтелектуального, фізичного, творчого потенціалу молоді, розв'язання її проблем» [23]);

– забезпечення наступництва молоді та інноваційності її суспільного розвитку (наприклад, забезпечення наступництва влади у виконавчих органах місцевого самоврядування шляхом формування кадрового резерву, у тому числі й із молодих спеціалістів, випускників відповідних вищих навчальних закладів [24]. Що стосується інноваційності суспільного розвитку молодої особи, то, зокрема, метою Національної стратегії розвитку освіти на 2012–2021 роки також є «підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти для громадян України відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства», тому одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти для держави є «виховання людини інноваційного типу мислення та культури» [25]).

б) *політичний процес та режим молодіжної політики*. Як зазначає М.Ф. Юрій, «політичний процес – це сукупність інституціоналізованих і неінституціоналізованих дій суб'єктів політики, що здійснюють формування і реалізацію загальноколективною владою волі суспільства» [26, с. 71–72]. На думку вченого, політичний процес у державі має три режими: 1) режим функціонування, який не виводить політичну систему за межі взаємовідносин громадян і інститутів влади, що склалися; 2) режим протікання політичного процесу (режим розвитку); 3) режим занепаду, розпаду політичної цілісності [26, с. 72]. Слід зазначити, що тривалий час в українському суспільстві відмічалися тенденції позмінного переходу та перетікання «молодіжного» політичного процесу від «режиму занепаду» до «режиму функціонування» і навпаки. Тому в умовах євроінтеграційних процесів в Україні важливим є перехід політичного процесу до стабільного «режиму розвитку» (наприклад, відповідно до положень Супроводжувального запису Співсекретарів Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС на тему «Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію» серед напрямів співробітництва у сфері молодіжної політики важливим є напрям щодо

«здійсненні спільної роботи та обмінів із метою сприяння подальшій інтеграції України до Європейського простору вищої освіти в контексті її членства в Болонському процесі» [27]).

4. *Ідеологічний аспект молодіжної політики*:

– політичні погляди у сфері молодіжної політики – думки та переконання особи щодо державної молодіжної політики та діяльності відповідних політичних партій (наприклад, способом вираження наукових поглядів соціально-активної молоді є засідання Молодіжної ради Федерації професійних спілок України [32]);

– політична свідомість (політична психологія та політична ідеологія). Зокрема, мотиви участі в молодіжній політиці в психології та соціології обґрунтовуються такими теоріями, як теорія масового суспільства, теорія відносної деривації, теорія мобілізації ресурсів, теорія колективної дії, конфліктної теорії, теорія структурації, когнітивний підхід [32, с. 206–208].

– політична культура (тип ставлення до «молодіжних» політичних явищ, що виявляється в поведінці членів суспільства).

5. *Комунікативний аспект молодіжної політики* – це зв'язки, що об'єднують зазначені компоненти політичної системи (наприклад, закріплення такі зв'язки частково знайшли в Програмі співпраці місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, структурних утворень політичних партій, інститутів громадянського суспільства в Київській області на 2010–2012 роки [33]).

Висновки. Молодіжна політика в Україні має свої взаємопов'язані та взаємообумовлені етапи формування та розвитку: етап визначення проблеми, етап намірів, етап рішення, етап планування та впровадження, етап оцінювання реалізації політики. Визначені етапи ми пропонуємо доповнити такими: етап внесення змін на основі визначених на етапі оцінювання реалізації політики недоліків реалізації молодіжної політики; етап оцінки остаточних результатів визначеного напрямку молодіжної політики; етап визначення нових напрямів розвитку молодіжної політики на основі раніше досягнутих результатів.

Наукова правова та політологічна теорія до елементів політики відносить політичні норми та принципи; суб'єкти та об'єкти політичної системи, політичні відносини (політичні функції, політичний процес та режим), політичну культуру (політична свідомість, ідеологія, психіка), політичну діяльність. Сукупність цих елементів складає систему основних аспектів молодіжної політики: 1) інституціональний (організацій, установи); 2) регулятивний (норми та принципи); 3) функціональний (політичні функції, політичний процес та режим); 4) ідеологічний (політичні погляди, політична свідомість та культура); 5) комунікативний (зв'язки, що об'єднують зазначені компоненти політичної системи).

Кожний із зазначених аспектів знайшов своє відображення в статті з точки зору теоретичного визначення категоріального апарата та прикладного вираження в умовах сучасних суспільних та державно-політичних процесів в Україні.

Література:

1. Гавловська А.О. Наукові підходи до визначення поняття «молодіжна політика» як передумови формування та реалізації молодіжних програм / А.О. Гавловська, О. Гасанов // Реформування правової системи України під впливом євроінтеграційних процесів: матеріали міжнародної студентської науково-практичної конференції (м. Херсон, 13–14 березня 2015 р.). : у 2 ч. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Ч. 1. – С. 68–70.
2. Іванова О.Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти: [курс лекцій] / О.Л. Іванова; ред. Ю.Г. Попсуєнко. – К.: КМ Академія. 2003. – 107 с.
3. Теорія держави та права: підручник / [Є.О. Гіда, С.В. Білозьоров, А.М. Завальний та ін.]; за заг. ред. Є.О. Гіди. – К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2011. – 576 с.

4. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
5. Найдич М.А. Концепт державної молодіжної політики / М.А. Найдич // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2011. – С. 31–35. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://esnuir.eunu.edu.ua/bitstream/123456789/1626/3/Najdych.pdf>.
6. Метьолькіна Н.Б. Механізми формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні / Н.Б. Метьолькіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://esnuir.eunu.edu.ua/bitstream/123456789/1626/3/Najdych.pdf>.
7. Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року : Указ Президента України № 532/2013 від 27 вересня 2013 р. // Офіційний вісник Президента України. – 2013. – № 24. – Ст. 805.
8. Словник-довідник з курсу «Філософії» для студентів 2, 3, 4 курсів усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання / укл. А.Г. Чичков, О.М. Башкеєва, О.М. Патеріло. – Дніпропетровськ : ДВНЗ УДХТУ, 2014. – 20 с.
9. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та семінарських занять з навчальної дисципліни «Філософія права» (відповідно до вимог ЕCTS) для студ. II курсу / уклад.: О.Г. Данильнян та ін. – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. – 50 с.
10. Философский энциклопедический словарь / гл. ред.: Л.Ф. Ильичёв, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалёв, В.Г. Панов. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.
11. Юрій М.Ф. Політологія : [підручник] / М.Ф. Юрій. – К. : Дакор, КНТ, 2006. – 416 с.
12. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
13. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» від 15 грудня 1992 року №2859-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>.
14. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 5 лютого 1993 р. № 2998-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.
15. Статут молодіжної громадської організації «Всі рівні» (м. Хмельницький) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://prev.novadoba.org.ua/citizen/content.php?dep=4&id=111>.
16. Положення «Про Молодіжне Крило Політичної партії «УДАР (Український Демократичний Альянс за Реформи) Віталія Кличка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://udar.rv.ua/polozhennya>.
17. Кісіль З.Р. Адміністративне право : [навч. посіб.] / З.Р. Кісіль, Р.В. Кісіль. – 3-те вид. – К. : Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 696 с.
18. Грязин И.Н. Иеремия Бентам: (1748–1832) / И.Н. Грязин. – Таллинн : Олион, 1990. – 148 с.
19. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки) : [навч. посіб.] / П.П. Шляхтун. – К. : Либідь. – 2005. – 576 с.
20. Про затвердження Державної програми забезпечення молоді житлом на 2002–2012 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2002 р. № 1089 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1089-2002-%D0%BF>.
21. Про зайнятість населення : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5067-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
22. Положення «Про Департамент соціального захисту населення Херсонської обласної державної адміністрації (до розпорядження голови обласної державної адміністрації від 28 січня 2013 р. № 38) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.khoda.gov.ua/regional/glavnoe-upravlenie-truda-i-socialnoji-zashhity-naseleniya>.
23. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009–2015 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 січня 2009 р. № 41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/41-2009-%D0%BF>.
24. Інформація про роботу з кадровим резервом у виконавчих органах Сумської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.meria.sumy.ua/engine/download.php?id.
25. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
26. Юрій М.Ф. Політологія : [підручник] / М.Ф. Юрій. – К. : Дакор ; КНТ, 2006. – 416 с.
27. Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nerc.gov.ua/?id=8175>.
28. Философский энциклопедический словарь / гл. ред.: Л.Ф. Ильичёв, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалёв, В.Г. Панов. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.
29. Про Положення про Молодіжну громадську колегію при Голові Верховної Ради України : Розпорядження Голови Верховної Ради від 31 травня 2005 р. № 723 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/723/05-%D1%80%D0%B3>.
30. Стратегія розвитку державної молодіжної політики до 2020 року Державної служби молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sms-lugansk.gov.ua/node/21389>.
31. Молодіжна політика ФПУ: погляди та позиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrelectroprofspilka.org.ua/node/74>.
32. Черкашина Т.О. Теоретичні підходи до вивчення молодіжних рухів / Т.О. Черкашина // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Соціологія». – 2012. – Вип. 22 (4). – С. 205–209.
33. Програма співпраці місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, структурних утворень політичних партій, інститутів громадянського суспільства у Київській області на 2010–2012 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CDMQFjAD&url=http%3A%2F%2Fkoda.gov.ua%2Ffiles%2Fcom_fi_lmanager%2Fusers%2F1%2Fdocuments%2fold%2FPrograma_do_T_zvit.doc&ei=7-12VYnL6b4yQPXz4OgBw&usq=AFQjCNF0QwUEPQn8vYjnSicg9CeevqBicw&bvm=bv.95039771.d.bGQ&cad=rja](https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CDMQFjAD&url=http%3A%2F%2Fkoda.gov.ua%2Ffiles%2Fcom_fi_lmanager%2Fusers%2F1%2Fdocuments%2Fold%2FPrograma_do_T_zvit.doc&ei=7-12VYnL6b4yQPXz4OgBw&usq=AFQjCNF0QwUEPQn8vYjnSicg9CeevqBicw&bvm=bv.95039771.d.bGQ&cad=rja).
34. Горлач М.І. Політологія: наука про політику / М.І. Горлач, В.Г. Кремень. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 840 с.

Гавловская А. А. Этапы и элементы молодежной политики: теоретически-прикладное измерение

Аннотация. Статья посвящена теоретически-прикладному анализу этапов молодежной политики и ее структурных элементов, которые в исследовании нашли свое отражение с точки зрения теоретического определения категориального аппарата и прикладного выражения в условиях современных общественных и государственно-политических процессов в Украине.

Ключевые слова: молодежная политика, этапы молодежной политики, аспекты молодежной политики.

Havlovskaya A. Stages and youth policy elements: theoretical and applied dimension

Summary. The article is sanctified to the in-applied analysis of the stages of youth politics and her structural elements, that in research found the reflection from the point of view of theoretical determination of category vehicle and applied expression in the conditions of modern public and state-political processes in Ukraine.

Key words: youth policy, youth policy phases, aspects of youth policy.